

MURÁDIN JENŐ

A MUNKÁCSI VÁR EGY MILLENÁRIS FESTMÉNYEN

Munkács és Nagyenyed. – Több száz kilométerre esnek egymástól, még légvonalban is a Kárpát-medencében. Csak történelmük lapjain mutattak olykor kapcsolatokat a magyar múlt messzire vezető útjain. Ilyen mozzanat egy monumentális festmény fölbukkanása Munkács váráról, melynek keletkezése az erdélyi városhoz, Nagyenyedhez fűződik.

Pár éve történt, hogy a millenáris időkben készült festmény előkerült a mostoha sorsban lomtárba száműzött rejtkehelyéről. Az impozáns méretű, 3,20 x 5,00 méteres olajképet közel száz éve nem láthatta senki. Összetekerve állott, miután a közhatalom-változás új urait nem érdekelte sem a kép, sem a földidézett történelmi téma. Keletkezésének csak a millenáris képrendelésekről szóló tudósításokban lehet utána nyomozni, ahol Munkács bevétele vagy Zrínyi Ilona feladja Munkács várát néven említik.

De mi is volt ez a millenáris képrendelés?

A magyar kultuszminisztérium az államalapítás ezredéves ünnepségének egyik látványos eseményeként állította ki azokat a műveket, amelyek – egy pályázat eredményeként – az egyes vidékekre, vármegyékre jellemző történelmi mozzanatokot örökítették meg. Ez a kiállítás lett a magyar főváros új Műcsarnokának főlavató tárlata.

A megyék igyekeztek olyan alkotókat fölkérni – már ahol erre lehetőség volt –, akik az illető vidékről származtak, vagy érzelmileg közel álltak ahhoz a helyhez.

Mi sem volt természetesebb annál, hogy a Nagyenyed központú Alsó-Fehér vármegye előljárói a festő Pataky Lászlóra gondoljanak, mint e vidék szülöttére, aki ifjúságának éveiben a Bethlen Gábor nevét viselő kollégium növendéke volt. Patakyt régen megelőzte a híre; müncheni és párizsi sikereiről sokan tudtak akkoriban. Az is ismeretes volt, hogy egy időben Munkácsy közvetlen környezetében dolgozott, és monumentális festészetben különös jártasságot mutatott.

Pataky László (1857–1912) a századforduló előtt tért haza a szülőföldjére, és a Gyulaféhevár-közeli Alvincen örökölt birtokán építette föl korszerű

felülvilágítású műtermét. Adva volt tehát a lehetőség is, hogy közvetlen megbeszélések nyomán őt kérjék föl a pályázati munka megfestésére. Ami pedig a témát illeti, a Munkács várában lejátszódó történelmi jelenet, az alighanem a festő ötlete volt. Egy korábról melengetett kompozíciós képtervének megvalósítására látott lehetőséget.

A megörökítendő események a magyar történelem viharos korszakára, az önálló erdélyi fejedelemség végnapjaira vezetnek vissza. A történet ismert: Zrínyi Ilona, I. Rákóczi Ferenc, majd Thököly Imre felesége, a munkácsi várba húzódott vissza, melyet 1686 márciusától három éven át védett az osztrák császári hadakat vezető Caraffával szemben. A vár hős védő asszonya, minden szorongattatása ellenére, férfiakat megszegyenítő módon állt ellen a gyűlölt osztrák hadvezérnek. Csak akkor adta föl a magas sziklára épült várat, amikor a védelem már valóban lehetetlen volt. A festmény az 1688. január 14-i események egy mozzanatát, a vár kényszerű megadásának pillanatát rögzíti. A vereség ellenére dacos, egyenes tartású Zrínyi Ilona két gyermekét óvón átfogva áll a belső várfalon kívül. Körülötte sebesült, bekötött fejű és karú szomorú kuruc vitézek állnak tépett zászlóval. Előtérben a megadást szimbolizáló fegyverek halmaza. Balra egy romos kapubástyán át a császáriak vonulnak föl diadalmasan.

A festményt az enyedi vármegyeház Alpár Ignác tervezte neoreneszánsz épületében tervezték elhelyezni. Csakhogy a megrendelőknek nem tetszett a csüggesztő hatású kép. Hibákat kerestek rajta, hogy elutasíthassák. Pataky László azonban nem volt hajlandó az átdolgozására, és ezt nem is indokolta volna a tökéletes kompozíciós megoldás. Így, mélyen megbántódva alvinci műtermében a fal felé fordította a festményt, hogy senki ne láthassa. Ugyanaz a szerencsétlen történet ismétlődött, mint Hollósy Simon millenáris képével, A huszti várral. Pályamunkáját a máramarosi urak, a vármegye hangadói szintén nem vették át. Ők ugyanis egy köpenyes-kardos jelenetre számítottak a huszti várban, és nem egy monumentális tájképre, amit Hollósy elképzelt és megfestett.

A munkácsi várat ábrázoló történelmi kép utóéletéhez tartozik, hogy a festő halála után, az özvegy följajánlása nyomán a vármegye valami kevés pénzért mégis átvette a művet és Nagyenyedre szállíttatta.

A vesztes világháborút követően nagyot fordult az idő, Erdély román fennhatóság alá került. Pár év után a megyeközpontot is elköltöztették a sokkal népesebb román lakosságú Gyulafehérvárra. Vele költözött az összegöngyöltén szállított festmény is.

Ma a kép az Egyesülés Múzeumának egy félreeső könyvtártermében áll, keret nélkül, itt-ott sérült festékréteggel.

Mi lesz a sorsa?

Talán nem lenne akadálya, hogy a munkácsiak megvásárolják a művet. Restaurálva, egész falsíkot betöltő méreteivel díszes és nevezetessége lenne a hely szellemét megidéző környezetnek.

